

Pražák, Richard

## Výsledky a úkoly studia česko-maďarských vztahů

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.*  
1961, vol. 10, iss. C8, pp. [492]-508

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101861>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RICHARD PRAŽÁK (Brno)

## VÝSLEDKY A ÚKOLY STUDIA ČESKO-MAĎARSKÝCH VZTAHŮ

V rámci studia našich vztahů k dějinám národů evropských lidových demokracií a Sovětského svazu, se dostává stále větší pozornosti také vztahům česko-maďarským. Kromě základního aspektu politického, daného společnou cestou lidově demokratického Maďarska a Československa k socialismu a komunismu, k tomu vede i zřetel historický, vědomí společných osudů a spolupráce v boji proti cizím utlačovatelům v minulosti, a s tím spojený zřetel teritoriální, územní blízkost českých zemí a bývalých Uher, jež spolu tvořily od r. 1526 součást mnohonárodnostní habsburské monarchie. Marxistické bádání klade přitom hlavní důraz na srovnání společensko-ekonomického vývoje obou celků, na zjištění jeho obecných i specifických rysů, jejichž rozbor může napomoci poznání obecnějších vývojových zákonitostí. K vyřešení tohoto základního problému bude třeba úzké spolupráce československých i maďarských historiků a závisí na něm také úspěšné splnění mnoha dalších úkolů při zkoumání oblasti nadstavbové.

V soulase s historickou skutečností bude nutno zasadit studium česko-maďarských vztahů do širších hungaristických souvislostí a přihlížet také k vztahům česko-slovenským, slovensko-maďarským a brát v úvahu i ostatní uherské národnosti, a nezapomínat ani na Poláky a Rusy, jejichž osudy se často stýkaly s dějinami Uher a českých zemí. Z tohoto širokého aspektu vycházel i první významný český historik, který věnoval velkou pozornost dějinám Uher — František Palacký. Měl sice v tomto směru předchůdce již v Balbínovi a Dobnerovi, teprve on však pochopil hlubokou spojitost českých a uherských dějin, jak tomu dal výraz ve svých Dějinách národu českého, koncipovaných s všestrannou znalostí celého vývoje středoevropského. Postřeh Szende Riedla, vynikajícího průkopníka česko-maďarské kulturní spolupráce za doby Bachovy, že Palackého Dějiny národu českého jsou spíše dějinami střední Evropy, nebyl nadsázkou.<sup>1</sup> Zvláště výborně znal Palacký dějiny uherské, jež začal studovat z Fesslera už v Bratislavě. Ve svých dějinách hojně užíval uherské prameny a literaturu. Věděl o všech významnějších latinských a německých dílech k uherským dějinám. Čerpal z Bonfiniho, Thurócze, Galeotta Martia i z rukopisné historie Brutovy, a citoval též desetisvazkový maďarský spis Telekiho. Díky této skvělé přípravě podávají jeho Dějiny též vynikající přehled česko-maďarských historických styků před r. 1526. Palacký vyzvedl husitství a Dózsovo povstání jako nejvýznamnější revoluční tradice českého a maďarského lidu v tomto období a poukázal na jejich vzájemnou souvislost i ohlas v sousedním prostředí. Prvořadý význam Dózsova povstání dovedl Palacký ocenit již v době, kdy v uherské historiografii převládal v té věci ještě nenávislný feudální názor, a jako první upozornil v Dózsově

povstání a jeho ohlasu v Čechách na významnou tradici česko-maďarských historických vztahů.<sup>2</sup>

S tak všestrannou a hlubokou znalostí uherských dějin jako u Palackého se ne-setkáváme u žádného českého buržoasního historika. Pozornost, kterou věnovala česká buržoazní historiografie maďarským dějinám, byla minimální a většinou jen okrajová v souvislosti s dějinami slovenskými. Nadto se v ní projevoval výrazně buržoazní nacionalismus a šovinistická zaujatost příznačná ve stejné míře i pro buržoazní historiografii slovenskou a maďarskou. Hlubší vědomosti o maďarských dějinách měl Antonín Gindely, který studoval v osmdesátých letech minulého století v maďarských archívech prameny k českým dějinám. Už před ním zabloudiv do archívu Maďarského národního muzea v Pešti Béda Dudík, jenž si dopisoval i se zakladatelem moderního maďarského pozitivistického dějepisectví Mihályem Horváthem.<sup>3</sup> Soudobými hospodářskými dějinami Uher se zabýval na přelomu století hojně Karel Adámek. Uherský historický právní systém byl předmětem studií Karla Kadlece, Rudolfa Rauschera a Kamila Krofty. Kulturních vztahů Čechů a Maďarů si povšimli Jireček a Tadra a k osvětlení styčných bodů maďarských a českých dějin přispěli Kameníček, Hrubý, Odložilík, Matoušek, Borovička, Krofta, Urbánek, Srb, Tobolka aj.<sup>4</sup> Jednalo se o českou pomoc Maďarům v bojích s Turky, o spolupráci českých a uherských stavů v rámci stavovských povstání proti Habsburkům, česko-maďarský poměr v 2. pol. XIX. stol. atd., avšak převážná většina základních otázek pozornosti českých buržoazních historiků unikala. Některých z nich se dotýkali jenom letmo a okrajově s nacionálním zaujetím v pracích věnovaných dějinám slovenským (Chaloupecký, Kálal aj.).<sup>5</sup> Nejvíce drobných příspěvků k dlícím otázkám česko-maďarských vztahů v souvislosti se studiem českých dějin nacházíme u historiků na Moravě, kde historický význam Uher pro české dějiny byl v důsledku geografické polohy Moravy patrnější než ve vzdálenějších Čechách. Kromě prací již jmenovaných historiků třeba se tu zmínit např. o studii Robenkové o Podunají a Říši Velkomoravské, Koblihové o Petru Pázmányovi a Vsatsku, Hosákové o Maďarech v kraji hradištském a dalších. Význam studia maďarských dějin pro poznání dějin českých připomínal historikům na Moravě zejména Josef Macůrek,<sup>6</sup> který sám věnoval už před druhou světovou válkou mnoho péče ohlasu husitství v Uhrách a Sedmihradsku a je dosud našim jediným specialistou na maďarské dějiny. Z jeho pera vyšla také naše jediná syntéza dějin Maďarů a uherského státu z r. 1934, jež byla ve své době vynikajícím dílem podloženým hlubokou znalostí materiálu, a v rámci svého „Dějepisectví evropského východu“ (Praha 1946) podal i nástin vývoje maďarské historiografie.<sup>7</sup>

Rovněž čeští buržoazní literární historikové věnovali pozornost česko-maďarským vztahům jen okrajově. Po Jaroslavu Vlčkově to byl hlavně Albert Pražák; sborník „Slovenská miscellanea“ vydaný k třicátému výročí jeho literární činnosti obsahuje proto i některé příspěvky k tomuto tematiku.<sup>8</sup> U ostatních byla na překážku zřejmě především neznalost maďarštiny a literární historikové tak zůstali v tomto směru i za historiky. O literární vztahy česko-maďarské se zasloužili spíše jednotliví propagátoři a popularizátoři maďarské literatury, kteří pro ni získali mimo jiných i zájem Nerudův a Vrchlického. Neaktivnějším z nich byl František Brábek, neúnavný překladatel z maďarštiny, přispěvatel statí o maďarské literatuře do Ottova slovníku naučného a spoluvůrce překladů Jaroslava Vrchlického.<sup>9</sup> Za předmnichovské republiky vynikl Anton Straka, vydavatel první maďarské antologie české a slovenské poesie, umučený za války nacisty, jenž dovedl získat pro českou poezii i zájem největšího maďarského proletářského básníka Attily Józsefa.<sup>10</sup> K maďarské literatuře

našla vřelý poměr celá plejáda významných českých spisovatelů. Kromě Jana Nerudy a Jaroslava Vrchlického to byli Karel Sabina, Jakub Arbes, Antal Stašek a velký ctitel Jókaiův Petr Bezruč.<sup>11</sup> Petófiho a celou maďarskou literaturu, pokud mu byla přístupna v českých překladech, vřele oceňoval Mikuláš Aleš.<sup>12</sup> Tímův a Brábkův překlad Petófiho básní byl neobyčejně populární v našem dělnickém prostředí, jež počítalo Petófiho ke svým nejoblíbenějším básníkům.<sup>13</sup> Kult Petófiho v českém dělnickém tisku tvoří jednu z ideově nejvýznamnějších kapitol česko-maďarských literárních vztahů.<sup>14</sup> Česká buržoazní literární historie o všech těchto skutečnostech mlčela a hluboce tak zaostala za literaturou, jejíž velcí tvůrcové se nerozpakovali projevit v době nacionalistických štvanic buržoazií obou národů veřejně své sympatie pokrokovým hodnotám maďarské literatury.

K objasnění česko-maďarských vztahů v minulosti přispěla velice málo i buržoazní historiografie slovenská. Dotkla se jich v hojnější míře jenom v pracích věnovaných rozvoji slovenského národního hnutí v 1. pol. XIX. stol. (Hodža, Škultéty, Rapant), avšak právě zde se projeвило — zvláště u Škultétyho a Rapanta — nejvýraznější slovenské buržoazně nacionalistické hledisko při posuzování národnostní problematiky. Rapantovy mohutné materiálové práce o počátcích maďarizace v 18. stol. a jejím stupňování v padesátiletí po r. 1790 i o slovenském prestolném prosbopisu z r. 1842 a slovenském povstání z let 1848—1849 řeší maďarsko-slovenský problém vysloveně nacionalisticky a týmž způsobem se ve spojitosti s tím dotýkají i vztahů česko-maďarských.<sup>15</sup> Větším specifickým přínosem k poznání česko-maďarských styků, a to na poli kulturním, byly práce slovenských literárních historiků Pavla Bujnáka a Jána Kvačaly. Z Bujnákových prací předčila materiálově důkladná studie o místě Josefa Dobrovského v ugrofinské lingvistice neobjektivní a nacionalisticky vyhrocenou stať o Nerudovi a Petófiu a bez významu pro poznání česko-maďarských vztahů literárních v 19. stol. nebyla ani jeho široce koncipovaná monografie o ohlasu díla maďarského klasika Jánose Aranye v literatuře slovenské. Kvačala se zasloužil svými mnohojazyčnými studii o všestranné poznání díla Jana Amose Komenského a jeho působení v Uhrách.<sup>16</sup>

Větší pozornost než u buržoazní historiografie slovenské vzbudily česko-maďarské vztahy u buržoazních historiků maďarských. I u nich šlo ovšem zřídka kdy o soustavnější zájem, ale spíše o drobné studie na okraji výzkumu jiných problémů. Nacionalistické zaujetí zde bylo stejně výrazné jako v buržoazním dějepiscevtví slovenském i českém; i tady však čest výjimkám. Thematicky tu nacházíme řadu studií k česko-maďarským vztahům za raného feudalismu, za husitství, za vlády Matyáše Korvína, v období stavovských povstání v českých zemích a Uhrách v 17. stol., k vzájemnému poměru v 19. stol. atd.<sup>17</sup> Literární historikové věnovali největší zájem česko-maďarským kulturním stykům za husitství, humanismu, v období národního obrození i za doby Bachovy a přitahovalo je také působení J. A. Komenského v Uhrách aj.<sup>18</sup> Za zmínku stojí též jazykovědné práce Melichovy a Kniezsovy, obírající se říší Velkomoravskou a jinými problémy dotýkajícími se nejstarších česko-maďarských vztahů, jež mají význam nejenom jazykovědný, ale také obecně historický.<sup>19</sup> Cenné jsou pro nás některé maďarské pramenné edice; diplomatář I. Szentpéteryho, obsahující uherské královské listiny za arpádovců, topografie trencanské stolice v 15. stol. od A. Fekete Nagye a zvláště grandiosní šestisvazková edice listin z archivu trencanského rodu Podmanických od I. Lukiniche, zahrnující období od poloviny patnáctého století do konce století osmnáctého a mající mimořádný význam pro studium dějin východní Moravy, jejich styků se Slovenskem a valašské otázky v moravsko-slovenském pohraničí.<sup>20</sup>

Z jednotlivých maďarských badatelů obírajících se česko-maďarskými vztahy třeba vyzvednout objektivního pozitivistického historika Pála Tótha Szabó a pokrokové literární historiky Oszkára Sárkánye, Tibora Kardose a Endre Angyala. Oszkár Sárkány, persekuovaný horthyovským fašismem, zemřel ve druhé světové válce a Kardos s Angyalem se vyvinuli po válce v marxistické literární historiky. Sárkány a Kardos vyšli z okruhu časopisu Apolló vycházejícího v Maďarsku v letech 1934—1940. Tento list v opozici vůči oficiální kulturní politice horthyovského fašismu zdůrazňoval demokratické tradice přátelských vztahů s okolními národy a k jeho přispěvatelům patřil i dnešní maďarský průkopník marxistického bádání o česko-maďarských vztazích Endre Kovács.

Pokrokové tendence mladých badatelů kolem časopisu Apolló, usilující o spravedlivé hodnocení maďarsko-slovanských vztahů, pronikly zejména do sborníků „Ungarn und die Nachbarvölker“ (Budapest 1943) a „Magyarország és Kelet-Európa“ (Budapest 1947), jež byly sice podniknuty buržoazní vědou, ale vanul jimi už nový duch, nepřátelský sovinistickému ovzduší horthyovského Maďarska a po osvobození Maďarska sovětskou armádou posílený ještě před rokem obratu změněnou mezinárodní situací napomáhající k vítězství dělnické třídy v lidově demokratických zemích. Do obou sborníků napsal studie o česko-maďarských stycích Endre Angyal a články o stycích slovensko-maďarských do nich přispěli László Sziklay a Endre Kovács. Angyal napsal hned po osvobození Maďarska Sovětskou armádou r. 1945 do časopisu Sorsunk, vydávaném v Pětikostelí, programový článek „Szlávok és magyarok“, v němž se přimlouval za slovansko-maďarské kulturní sblížení v nových společenských podmínkách. Vzbudil tímto svým článkem nelibost nacionalistických živlů, ale jeho prognóza se ukázala správnou a dnes je jednou z hlavních zásad lidově demokratického zřízení v Maďarsku. Ve svých studiích o stycích česko-maďarských vyzvedl Angyal progresivní tradice těchto styků, zvláště ohlas husitství v Uhrách, kde sehrálo radikální táborství významnou úlohu ve velkém sedmihradském povstání z r. 1437. V druhé Angyalově studii (ve sborníku „Magyarország és Kelet-Európa“) jsou objevené zejména části o vlivu maďarského baroka v Čechách a česko-maďarských kulturních stycích za předmnichovské republiky. V témže sborníku je také studie o vztazích slovensko-maďarských od Endre Kováče, vyznačující se již novým příznivějším pohledem na poměr maďarsko-slovenský.

Pokrokové badatele typu Angyala a Kováče tak připravili ještě před rokem obratu v Maďarsku cestu marxistickému pojmání studia česko-maďarských vztahů. Po r. 1948, kdy maďarská historická věda vstoupila na cestu marxistického rozvoje, otevřely se nové perspektivy i marxistickému srovnávacímu studiu. Výzkum vztahů k sousedním národům byl pojat mezi základní úkoly pětiletého plánu rozvoje maďarské historiografie vypracovaného v r. 1948. Spravedlivé posouzení této otázky marxistickou historickou vědou bylo u Maďarů, kteří tvořili po staletí vládnoucí národnost mnohonárodnostních Uher, i prvořadým úkolem politickým a proto se maďarským historikům dostalo všestranné pomoci také od stranických a vládnoucích činitelů. Přední maďarský marxistický teoretik, tehdejší ministr školství a kultury József Révai, prohlásil v listopadu 1951 při podepsání československo-maďarské kulturní smlouvy, že bude ušlechtilou úlohou našich historiků, aby prozkoumali vzájemné styky a společné snahy našich národů a využili je k prohloubení jejich přátelství a spolupráce při budování socialismu.<sup>21</sup>

První marxistickou syntézu česko-maďarských historických styků napsal Endre Kovács.<sup>22</sup> Tím byl také dán význam jeho práce, která byla spíše podnětem marxis-

tickému bádání na tomto poli, než základem, na němž mohlo dále budovat. Kovácsova kniha se opírala pouze o literaturu, a to ještě značně neúplnou a náhodně vybranou, s velkými mezerami nejen v literatuře české, ale také maďarské. Vzhledem k tomu, že marxistických studií o česko-maďarských vztazích tehdy ještě nebylo, musel se Kovács plně opírat o buržoázní produkci, jelikož sám pramenný výzkum nepodnikl. To v sobě skrývalo i při zásadním marxistickém přístupu četná úskalí a nebezpečí. Buržoázní věda věnovala — a to ještě okrajově — pozornost jen některým otázkám česko-maďarských vztahů, v nichž zdůrazňovala ze svých ideových pozic různé momenty nacionální, konfesijní apod. Na tyto její soudy byl Kovács odkázán a při absenci literatury k závažným ideovým problémům pokrokových tradic česko-maďarských vztahů v minulosti, musela jeho kniha vyznít právě na těchto místech hlůše a kuse. Tímto dojmem působí zejména partie o vztazích českého a maďarského dělnického hnutí; některé další důležité kapitoly, jako např. ohlas Rákócziho povstání a internace uherských jakobínů v českých zemích, jsou v knize ponechány bez povšimnutí. Jednostranné závěry buržoázní vědy zkrusily Kovácsův pohled na revoluci 1848—1849, kde pominul ohlas maďarské revoluce v lidových vrstvách českých zemí a vedly jej k přecenění protestantských styků 17. stol. Naproti tomu nevyužil Kovács starší literatury v dostatečné míře tam, kde mu mohla pomoci osvětlit např. otázku přílivu maďarské šlechty na Moravu a studia maďarských studentů na pražské a olomoucké universitě atd.<sup>23</sup> Chybou je také, že příliš izoloval styky česko-maďarské od styků slovensko-maďarských a slovensko-českých a z metodických prohrěšků třeba vytknout i to, že často cituje z druhé ruky a neuvádí původní zdroj. Zvláště výrazné je to v části o ohlasu husitství v Sedmihradsku, kde na řadě stránek užívá výsledků studie J. Macúrka Husitství v rumunských zemích (ČMM 1927) a bez jediného odkazu z ní cituje Macúrkem uvedené prameny.<sup>24</sup>

Přes všechny nedostatky byla však Kovácsova kniha prvním pokusem o spravedlivé zhodnocení česko-maďarských vztahů z marxistického hlediska, jež postavila proti buržoáznímu nacionalismu a šovinismu při posuzování těchto vztahů a v tom je také její největší přednost. Dnes ji oceňujeme jako záslužný impuls dalšímu bádání na tomto poli, při čemž si ovšem uvědomujeme, že toto bádání nutno organizovat na vědeckých základech, na podkladě důkladného pramenného studia spojeného s pokud možno komplexní znalostí literatury. Je třeba věnovat velkou péči monografickému studiu základních otázek i dílčích problémů, což předpokládá zejména poznání a zpřístupnění všech dostupných pramenů a literatury a jejich postupné kolektivní zpracování součinností československých i maďarských historiků. Jen tak bude možno připravit budoucí vědeckou syntézu česko-maďarských vztahů. Je to cíl dlouhodobý a dnes stále ještě vzdálený, neboť naše práce na tomto poli se vyznačuje dosud velkou roztržitostí. Projevuje se zde nedostatek sil i zkušeností, chybí tradice a jednotný, plánovitý postup. A nakonec to hlavní: pokrok bádání tu závisí především na stupni vědeckého poznání dějin maďarských i českých. Čím blíže budeme důkladně vědecké syntéze dějin maďarských a českých (a také slovenských), vypracované z hlediska důsledně marxistického, tím blíže budeme i vědecké syntéze česko-maďarských vztahů.

Vzdor všem obtížím bylo od vydání Kovácsovy knihy v r. 1952 vykonáno pro marxistické poznání česko-maďarských historických vztahů poměrně mnoho užitečné práce. Mezníkem je mezinárodní kongres maďarských historiků v červnu 1953, který byl cele věnován problematice vztahů Maďarů k národům evropských lidových demokracií a Sovětského svazu a stanovil tu hlavní úkoly pro nejbližší budoucnost. Na poli československo-maďarských vztahů to byla otázka poměru Slo-

vanů na území bývalých Uher a Maďarů po jejich příchodu do Podunajské nížiny, kde se zvláště pociťovala nutnost zúčtovat s konečnou platností s nacionalistickými názory minulosti; dále to byl požadavek všestranného objasnění a marxistického zhodnocení vlivu husitství v Uhrách, problém konstituování maďarského a slovenského národa už v jeho zárodečných formách za feudalismu, otázka společného boje českého, slovenského a maďarského lidu proti cizím utlačovatelům, tureckým i habsburským podmanitelům a důležitá otázka součinnosti slovenského a maďarského lidu v protifeudálních povstáních. Závažný bod tvořila problematika maďarské revoluce 1848—1849 ve spojitosti s rozvojem slovenského národního hnutí. Také zde sjezd zdůraznil nutnost vypořádat se s pozůstatky maďarského i slovenského buržoazního nacionalismu. V období dualismu žádal sjezd hlavně odhalování utlačovatelské národnostní politiky maďarských vládnoucích tříd. Zvláštní úkoly stanovil pro studium vztahů v oblasti dějin dělnického hnutí. Vytkl zde potřebu objasnit kořeny nacionalistické národnostní politiky uherské sociální demokracie a separatismu slovenských sociálních demokratů a důraz kladl také na zkoumání styků českého a maďarského dělnického hnutí. Zaměřil pozornost historiků na Slovenskou republiku rad a na podporu dělnické třídy ČSR maďarské proletářské republice. Za naléhavý úkol prohlásil studium spolupráce pokrokových sil buržoazního Československa a horthyovského Maďarska pod vedením komunistických stran obou států v boji proti fašismu a nejvíce pozornosti doporučoval stykům lidově demokratického Československa a Maďarska, kdy vyvrcholily dosavadní pokrokové tradice jejich vzájemných vztahů vítězstvím českého, slovenského a maďarského pracujícího lidu.<sup>25</sup>

Závažné úkoly, jež vytyčil badání o československo-maďarských vztazích v minulosti kongres maďarských historiků v červnu 1953, byly zaměřeny na jejich nejprogresivnější tradice a směřovaly především k hlubšímu objasnění vztahů slovensko-maďarských, při jejichž posuzování natropil buržoazní nacionalismus a šovinismus v minulosti nejvíce zla. Na samotném sjezdu zazněly cenné příspěvky dotýkající se řešení mnoha otázek zdůrazněných ve sjezdových usneseních. Pro studium československo-maďarských vztahů v minulosti měly význam zejména referát Lajose Elekese o spojeních a nepřátelích maďarského lidu v boji proti tureckým podmanitelům a koreferáty Györgye Székelye o boji východoevropských národů proti feudálním německým agresorům v 11.—14. stol., Györgye Spiry o účasti slovenských horníků v maďarské revoluci 1848—1849, Tibora Erényiho o národnostní politice uherské sociálně demokratické strany v letech 1890—1917 a zvláště podnětný příspěvek o stycích českého, slovenského a maďarského dělnického hnutí v letech 1867 až 1890 od Endre Arató, který už předtím uveřejnil studii o spojenectví českého a maďarského lidu v revolučním roce 1849.<sup>26</sup>

Užší problematiky styků česko-maďarských se dotkl sjezd mimo uvedené příspěvky ve svých usneseních jen všeobecně a rámcově. Konkrétněji poukázal na některé naléhavé úkoly ve svém diskusním příspěvku ředitel Historického ústavu ČSAV Josef Macek, který vybízel mimo jiné k usilovnějšímu studiu styčných bodů protifeudálního hnutí českého a maďarského lidu za krize feudalismu ve 14. a 15. stol.; styků za národního obrození, kde se zmínil o nutnosti společného hodnocení osvícenského absolutismu za Josefa II., v němž se názor československých a maďarských historiků dosti podstatně liší, poměru českých radikálních demokratů k maďarské revoluci 1848—1849 atd.<sup>27</sup>

Po sjezdu maďarských historiků v červnu 1953 počíná období intensivnějšího studia česko-maďarských vztahů ze strany československých i maďarských historiků. Na-

šemu marxistickému bádání o česko-maďarských vztazích za národního obrození ukázal cestu Josef Macůrek studií „České a uherské dějepisectví v počátcích českého a maďarského národního obrození“, kde zjistil, že česko-maďarské vědecké styky se datují už od šedesátých let 18. stol. a nikoliv až od dříve známých osmdesátých a že jejich počátek se pojí u nás k osobnosti Dobnerové a nikoliv Dobrovského.<sup>28</sup> Pod dohledem profesora Macůrka vzniklo v té době na filosofické fakultě v Brně i několik rukopisných prací s problematikou česko-maďarských obrozeneckých styků.<sup>29</sup> Krátce po studii Macůrkově vyšla kniha Václava Krále „Intervence československé buržoazie proti Maďarské sovětské republice v roce 1919“ (Praha 1954), jež byla po drobném článku Kolečkové „K válce československé buržoazie proti maďarské sovětské republice roku 1919“ (ČMM 1952) prvním pokusem o marxistické zhodnocení této důležité kapitoly československo-maďarských styků. Prvnímu československému dělnickému spolku v Budapešti v letech 1868—1890 byla určena studie Osvalda Machatky, který napsal také článek o ohlasu Rákócziho povstání v českých zemích, v němž uveřejnil m. j. koncept Rákócziho provolání k českým stavům.<sup>30</sup> Stejným tematem s ohledem na Valašsko se zabýval také František Dostál.<sup>31</sup> Otázky jak reagovalo veřejné mínění předbělohorských Čech na turecké války a uherská povstání si povšimli Josef Polišenský a Jiří Hrubeš.<sup>32</sup> Poměrem českých a slovenských dělníků v Budapešti se zabýval Pavol Hapák.<sup>33</sup> Více ze slovenského hlediska jsou psány také některé studie k novým československo-maďarským stykům od Martina Vietora, Dezidera Csizmadie, Otto Krajňáka, Ference Borose a Juraje Krammera, jež osvětlují vznik Slovenské sovětské republiky, boj maďarského pracujícího lidu v buržoazní ČSR proti nastupujícímu fašismu, vztahy maďarské komunistické emigrace a československé marxistické levice, maďarskou irendentu na Slovensku za předmnichovské republiky atd.<sup>34</sup> Tyto studie právem upozorňují na závažnost novějších československo-maďarských vztahů po roce 1918.

Významné a dosud málo objasněné kapitoly revolučních vztahů česko-maďarských se dotkla studie Blanky Kubešové-Pitronové o brněnské internaci účastníků prvního republikánského hnutí v Uhrách a k problematice obrozenecké se váží články Richarda Pražáka o poměru Františka Palackého k Maďarům před rokem 1848 a Josefa Vytisky k ohlasu uherského ochránářského hnutí na Moravě a ve Slezsku v polovině čtyřicátých let 19. stol.<sup>35</sup> Důležitou problematikou česko-maďarských vztahů ve spojitosti s maďarskou revolucí 1848—1849 se zabýval Bedřich Šindelář v práci o jejím ohlasu na Moravě a ve Slezsku a Václav Čejchan ve studii o intervenčním zásahu carských armád v Sedmihradsku ve světle soudobého českého tisku.<sup>36</sup> Ze širšího střeoevropského hlediska se dotkly česko-maďarských souvislostí i statě Josefa Války a Josefa Kolečky.<sup>37</sup> V historických příspěvcích ke studiu česko-maďarských vztahů tak jasně převažují historikové brněnští, kteří mají v moravsko-slezském materiálu hojné prameny ke studiu těchto vztahů, a jež k němu vždy vybízel i průkopník naší historické maďaristiky profesor Macůrek.

Kromě historiků se podíleli na zkoumání česko-maďarských vztahů také naši literární historikové. První příležitostí k jejich novému marxistickému hodnocení bylo sté výročí smrti největšího maďarského básníka Sándora Petőfiho. Kromě velkého množství publicistických článků, z nichž nutno vyzvednout literárně historicky cenné stati Miloslava Novotného a F. R. Tichého, vznikla též monografie o Petőfim od Julia Dolanského, zabývající se na základě dosavadních vědomostí i českým ohlasem Petőfiho díla.<sup>38</sup> Materiálovým přínosem k poznání česko-maďarských kulturních styků v 19. stol. byla studie Ferdinanda Strejčka, Miroslava Laiskeho a Karla Paula<sup>39</sup> a také v dalších letech se česká literární historie zaměřila

takřka výlučně na kulturní vztahy česko-maďarské v 19. stol. Osudům maďarských dramát na českých jevištích věnovali pozornost Petr Rákoš a Zuzana Adamová, která je též autorkou článků o ohlasu Petőfiho v české literatuře, o pobytu Boženy Němcové v Uhrách a českých překladech Vörösmartyova Szózat. <sup>40</sup> Česko-maďarskými kulturními vztahy v padesátých a šedesátých letech minulého století zabývali se zvláštěm zřetelem k Nerudovi, Hádkovi a jejich okolí Jan Thon, Karel Krejčí, Zuzana Adamová a Richard Pražák. <sup>41</sup> Souhrnný ilustrativní nástin česko-maďarských literárních styků z hlediska významu maďarské literatury pro literatury slovanské podal v přednášce na sjezdu maďarských literárních historiků v roce 1955 Julius Dolanský. <sup>42</sup>

I z tohoto stručného přehledu je patrna jistá jednostrannost naší literární historie, jež se soustředila výhradně na česko-maďarské literární styky 19. stol., úplně zanedbala dobu starší a jen letmo publicisticky se dotkla důležitých literárních vztahů 20. stol. <sup>43</sup> Je ovšem pravda, že literární styky česko-maďarské se v 19. století, zvláště v jeho druhé polovině, velmi bohatě rozvinuly, a měly kladný vliv i na vývoj české literatury. Díky marxistickému bádání v posledních letech můžeme např. určit význam maďarské literatury pro tvůrčí rozvoj Jana Nerudy, přínos maďarských dramát českému jevišti v 2. pol. 19. stol. atd.

Česko-maďarským vztahům věnovala po roce obratu zvýšenou pozornost také maďarská historie a literární historie. Historikové však ve svém zájmu o ně po sjezdu maďarských historiků v červnu 1953 poněkud polevili. Nejvíce úsilí věnovali ohlasu husitství v Uhrách, k jehož osvětlení přispěli zejména György Székely a na kulturním poli Tibor Kardos. <sup>44</sup> V četných studiích přinesli nové poznatky o šíření husitství na jihu Uher, o městských bouřích v Budíně, a o kulturních husitských podnětech pro Maďary. Je potěšitelným zjevem, že se Székelyovou studií „Husitství a maďarský lid“ se mohli čeští čtenáři seznámit ve sborníku „Mezinárodní ohlas husitství“ (Praha 1958) a s Kardosovým přehledem problematiky bádání o husitství v Uhrách ve Slavii 1955, č. 4. Zaslouhou Tibora Kardose byl plně prokázán husitský původ překladu bible do maďarštiny, jednak jeho souvislostí s lidovým odbojen patarénským, a za druhé jeho revolučním rázem. Svou studií o vzniku husitské bible Kardos vyvrátil všechny námitky reakční literární historiografie horthyovského Maďarska, zastupované v této otázce hlavně Kálmánem Timárem.

V poslední době se obrátili maďarští historikové také k novým dějinám česko-maďarských vztahů po roce 1917, a to ve studiích Endre Arató, Györgye Ránkiho a László Zsigmonda. <sup>45</sup> Z širšího hlediska se dotýkají česko-maďarských vztahů za národního obrození a revoluce 1848—1849 i práce Endre Arató, Endre Kováce Pála Hanáka a Zoltána Tótha Inokaiho. <sup>46</sup> K poznání česko-maďarských vztahů přispívají alespoň okrajově i některé edice. Kromě Kniezsovy edice středověkých českých listin, na jejíž nedostatky bylo našimi historiky právem poukázáno, mají pro nás význam dosud neukončená Mályuszova edice uherských listin z období vlády Zikmunda Lucembruského a k novějším dějinám edice Gábora G. Keménye k národnostní otázce v Uhrách v 2. pol. 19. stol. <sup>47</sup> K českým souvislostem jakobínského spiknutí v Uhrách se najde materiál v bohaté edici akt maďarských jakobínů od Kálmána Bendy. <sup>48</sup>

Česko-maďarskými vztahy se zabývali i maďarští marxističtí literární historikové. Na význam literárních vztahů česko-maďarských poukázal z širšího aspektu slovan-sko-maďarských souvislostí poprvé opět Endre Kovács r. 1949 v *Études Slaves et Roumaines*. <sup>49</sup> Cenné literárně historické příspěvky se objevily v letech 1949—1950 v časopise *Irodalomtörténet*. Po drobných statích Endre Kováce a Aladára Komlóse

o vztahu Attily Józsefa k Jiřimu Wolkrovi to byly důkladné články Endre Kováce o Nerudově poměru k Petóřimu, kde autor vyvrátil nacionalistické přehmaty zmíněné studie Bujnákovy a ukázal na světonázorový zdroj Nerudových sympatií k Petóřimu, Imre Bána o pobytu Jana Amose Komenského v Uhrách a Gábora G. Keménye o Szende Riedlerovi, průkopníku česko-maďarské kulturní spolupráce za doby Bachovy. Pro svůj maďarský překlad Slova o pluku Igorově měl Riedl — jak dokázal nedávno Endre Iglói — předlohu v českém překladu Hattalově.<sup>50</sup> Již očima marxisty se podíval v řadě studií na česko-maďarské vztahy Endre Angyal, který se zabýval maďarským ohlasem díla Josefa Dobrovského a přinesl nové poznatky o Jiráskově pobytu v maďarských částech Uher a jeho stycích s Maďary. Nejcennější Angyalovou prací byla studie o Janu Kollárovi, v níž plným právem vyzvedl význam našimi badateli opomíjeného maďarského prostředí v Kollárově životě a díle. Česko-maďarských souvislostí se Angyal dotkl alespoň okrajově také v článku o Karlu Jiřím Rumym, jehož vztah k českým záležitostem byl poučenější a hlubší, jak o tom svědčí např. Angyalem nedoceněná Rumyho referentská činnost v pražském německém obrozeneckém časopise „Ost und West“.<sup>51</sup> Záslužná je také Angyalova recensní činnost; spolu s László Sziklayem pravidelně sledují významná díla české vědecké literatury.<sup>52</sup> K Angyalově studii o Kollárovi třeba ještě podotknout, že přispívá k boření některých kollárovských legend, jež v nekritickém nadšení nad Kollárovým slovanstvím zapomínaly na politický dosah jeho díla v období, kdy národní hnutí jednotlivých slovanských národů dospívala ke koncipování samostatného politického programu a kollárovsky pojatá idea slovanské vzájemnosti působila mezi nimi již negativně.<sup>53</sup>

K osvětlení česko-maďarských literárních styků, zejména v novějším období přispěl v poslední době nejvíce László Dobossy, z jehož prací třeba vyzvednout zvláště jeho studie o Komenském a monografii o Čapkovi.<sup>54</sup>

Cenným příspěvkem k osvětlení česko-maďarských vztahů za humanismu před rokem 1526 byla znamenitá monografie Tibora Kardose.<sup>54</sup> Některé její údaje o českých humanistech v Uhrách sice nejsou zcela přesné a Kardos také neprávem opomíjí význam češtiny v uherské kancelářské praxi za Matyáše Korvína,<sup>55</sup> avšak v mnohém přináší plodné podněty i naší literární vědě. Z jeho rozboru činnosti našich tzv. latinských humanistů v Uhrách za Jagellonců, myslím správně vyplývá, že náš tehdejší latinský humanismus třeba hodnotit kladněji než se dosud činilo, neboť byl plně na výši pokrokových úkolů doby. Nelze tu stále poukazovat na jeho uzavřenou jazykovou formu, ale nutno také přihlížet k jeho obsahu.<sup>56</sup>

Ani při výpočtu vědeckých prací nesmíme zapomenout na propagátory a popularizátory česko-maďarských kulturních vztahů a české literatury, z nichž k nejzasloužilejším patří Rezső Szalatnai. O popularizaci české kultury v Maďarsku mají kromě Szalatnaie značné zásluhy i další např. Endre Kovács a přední znalec moderní české literatury László Dobossy.<sup>57</sup>

K bližšímu poznání česko-maďarských vztahů přispěli i maďarští historikové, literární historikové a jazykovědci zabývající se spíše problematikou slovenskou či mezislovenskou. Z historiků tu třeba uvést např. Bálinta Ilu, z literárních historiků László Sziklaye a Emiliu Úrhegyiovou (zabývá se též lingvistikou) a z jazykovědců Istvána Kniezsu, Pétera Királye a Erika Fügediho.<sup>58</sup> Z jazykovědců se Péter Király, Gyula Décsi a Béla Sulán obírali přímo bohemikami resp. jazykovými souvislostmi česko-maďarskými,<sup>59</sup> na něž z literárně historického hlediska upozorňovali též László Sziklay a Emilia Úrhegyiová.<sup>60</sup> Nejvýznamnějším znalcem slovenské literatury v Maďarsku je László Sziklay, který nyní dovršil své bohaté dílo na tomto poli Dějinami slovenské literatury.<sup>60a</sup>

Při vši závažnosti obrazu, který až dosud podala marxistická věda maďarská a československá o česko-maďarských vztazích, je tento obraz značně neúplný a třebaže byla hlavní pozornost věnována pokrokovým a revolučním tradicím česko-maďarských vztahů, je jejich výzkum stále málo plánovitý a systematický. Do velké hloubky i širě byly objasněny některé důležité otázky česko-maďarských vztahů, jako vliv husitství v Uhrách, působení Jana Amose Komenského v Uhrách, styky české a maďarské osvícenské vědy na počátku národního obrození, kulturní vztahy doby Bachovy aj., avšak k řešení mnoha jiných závažných otázek — jako např. kulturních vztahů česko-maďarských za národního obrození, spolupráce českého a maďarského dělnického hnutí za předmonopolního kapitalismu a imperialismu atd. — byl učiněn teprve první krok. Jeden z klíčových bodů k pochopení národnostní otázky v Rakousku, poměr česko-maďarský (a samozřejmě i slovensko-maďarský) za maďarské revoluce 1848—1849, nebyl dosud řešen s výjimkou hlubším materiálovým studiem nepodloženého článku Endre Arató a práce Bedřicha Šindeláře o ohlasu maďarské revoluce na Moravě a ve Slezsku, které zahrnují jen dílčí výsek celé složité problematiky. Teprve v poslední době byla věnována větší péče uzlovým bodům česko-maďarských vztahů po r. 1918 jako např. spolupráci pokrokových sil předmnichovské ČSR a horthyovského Maďarska pod vedením komunistických stran v boji proti fašismu, když ohlas Maďarské sovětské republiky mezi Čechy a Slováky není objasněn ani po monografiích Krále a Vietora, zabývajících se pouze dílčími aspekty celkového problému.

Řada závažných kapitol česko-maďarských vztahů, mezi nimi i stěžejní kapitola styků lidovědemokratického Maďarska a Československa, zůstala dosud zcela mimo pozornost badatelů. Chybí především důkladný obraz hospodářských styků česko-maďarských, a to v průběhu celého dějinného vývoje. Hlubší znalost společensko-ekonomických souvislostí stejně jako vědecky důkladné celkové poznání česko-maďarských vztahů v minulosti je ovšem v prvé řadě závislé na pokroku bádání v oblasti specifických dějin českých, maďarských i slovenských a může ho býti dosaženo jen spoluprací historiků všech těchto národů. Teprve až budou ze širšího středoevropského a jihovýchodoevropského hlediska vyřešeny tak základní otázky, jako vznik a počátky feudalismu, tvárnost a průběh přechodu od feudalismu ke kapitalismu, národnostní otázka za feudalismu i v období formované buržoazních národů aj., budeme moci odpovědně přistoupit také k problematice česko-maďarských historických vztahů. Na naléhavost řešení těchto základních problémů, jako podmínku dalšího kvalitativního rozvoje marxistické historické vědy, upozornil v souvislosti s nesmírně složitou problematikou přechodu od feudalismu ke kapitalismu např. referát Josefa Macúrka a Arnošta Klímy pro stockholmský kongres historiků, který tuto problematiku vymezil, shrnul na základě dosavadního stavu bádání a pokusil se také o určení některých shodných a rozdílných rysů přechodu od feudalismu ke kapitalismu ve střední Evropě.<sup>61</sup> Svými závěry tvoří východisko také k práci badatelů, obírajících se česko-maďarskými vztahy 16. až 19. stol. Klade důraz na nutnost sledovat rozvoj kapitalistických prvků ve střední Evropě už od prvních zárodečných projevů v 16. stol. a blíže vymezit hranici, kdy nabývají vrchu nad feudální ekonomikou. V souvislosti s tím bude třeba vyřešit klíčovou otázku původní akumulace, j-ž nabyla např. v Uhrách — podle nejnovějších výzkumů — všeobecných rozměrů zřejmě podstatně později než tvrdil před lety Pál Zsigmond Pach.<sup>62</sup> Obdobnému shrnujícímu přehledu co by základu další práce bude nutno podrobit další závažnou problematiku středoevropského vývoje (vznik a počátky feudalismu aj.) a teprve po tomto teoretickém i praktickém ujasnění výsledků dosavadní práce, v němž

budou vytčeny především ideově nejzávažnější úkoly, bude možno přistoupit plánovitěji a promyšleněji k jejich řešení.

Z tohoto širšího hlediska, které nám ukazuje, že jsme teprve na počátku cesty k vědeckému objasnění česko-maďarských historických vztahů, třeba posuzovat i poslední syntetický marxistický pokus o populárně-vědecký přehled česko-maďarských vztahů z pera Čecha Jana Novotného a Maďara Endre Kováče.<sup>63</sup> Jejich kniha vznikla přepracováním původního díla Kováče na základě nových výsledků marxistického bádání, jež chtěla shrnout a umožnit tak v populárně vědecké formě poznat odborníkům i nezasvěceným čtenářům historický vývoj maďarsko-československých vztahů. Toto nepochybně správné stanovisko však autoři nedovedli vtělit v život. Jejich kniha vyšla ochuzena o mnohé závažné výsledky marxistického bádání, s nimiž se autoři neseznámili a proto nemohli podat v potřebné šíři nejen problematiku zpracovanou, ale ani dostatečně upozornit na úkoly, které nás na tomto poli teprve čekají. Takřka úplně zanedbali lidové styky česko-maďarské, opomenuli mnohé významné skutečnosti z kulturních styků česko-maďarských a přes nedostatečný stav dosavadního bádání nebyla správná ani jejich úplná rezignace na souvislosti společensko-ekonomického vývoje Uher a českých zemí, kde se mohli alespoň v hrubých rysech zamyslet z hlediska česko-maďarských vztahů nad otázkami původní akumulace, průmyslové revoluce apod., jimiž se už marxistická historiografie obou našich zemí zabývala, třebaže ještě nedospěla k směrodatným závěrům.

Nedostatky knihy „Maďari a my“ jsou ovšem zaviněny do značné míry stále ještě neuspokojivým stavem dosavadního bádání. Je osvědčenou zkušeností, že dobrá populárně vědecká práce vznikne teprve tam, kde je tematika díla v podstatných rysech již zpracována vědeckou literaturou. Je proto naléhavým úkolem připravit vědecký nástin česko-slovensko-maďarských historických vztahů, na němž by se podíleli odborníci specialisté, kteří by odpovědně zpracovali jednotlivé úseky. Jediné kolektivní dílo — podložené rozsáhlými monografickými studii — má naději na úspěch. Jediní na tento úkol ani při dobré vůli nestačí. Našemu hungaristickému studiu, pokud je zaměřeno speciálně na maďaristiku, chybí široká základna, jež by dávala možnosti úspěšné kolektivní spolupráce jako základnímu předpokladu k řešení náročnějších úkolů syntetického charakteru. Za dané situace třeba usilovat alespoň o koordinaci roztržštěných sil, o prohloubení spolupráce vysokých škol a ústavů akademie, a to nejen v československém, ale i mezinárodním měřítku. Prvním úspěšným krokem k tomu bylo zřízení odboček Historických ústavů Maďarské a Československé akademie věd v Bratislavě a Budapešti s hlavním úkolem shromažďovat archivní materiál k maďarským a československým dějinám. Zlepšení maďaristické práce napomůže i další rozšíření vzájemných vědeckých styků, obapolné recenzní činnosti v československých i maďarských časopisech a společné plánování hlavních vědeckých úkolů.

#### Poznámky

<sup>1</sup> Szende Riedl, Palacky „Csehország történeté“ — nek legújabb kötete, Irodalmi Lapok 1860, č. 1, str. 33.

<sup>2</sup> O Palackého vztahu k Maďarům srov. blíže R. Pražák, Palacký a Maďari před rokem 1848, ČMM 1958, č. 1—2, 74—99.

<sup>3</sup> Viz dopisy M. Horvátha B. Dudíkovi z Budapešti 6. I. a 1. V. 1877, SA Brno, sign. E 6, krab. H 969.

<sup>4</sup> O studiu českých historiků v maďarských archívech psal J. Macúrek, Bohemika v budapešťských archívech a jejich význam pro české dějiny, Věstník české akademie nauk 1950.

Z tvorby českých buržoazních historiků dotýkajících se též vztahů česko-maďarských srov. např. A. Gindely, Dějiny českého povstání léta 1618, I—IV, Praha 1870—1880; týž, Über die Erbrechte des Hauses Habsburg auf die Krone v. Ungarn 1526—1687, Archiv für österreichische Geschichte sv. 51, 197 n. Společně s maďarským historikem I. Acsády vydal A. Gindely práci Bethlen Gábor és udvara, Budapest 1890 a samostatně vydal edici dokumentů Acta et documenta historiam G. Bethlen illustantia, Bp. 1890. K. Adámek, Základy vývoje Maďarův, Pr. 1879; týž, Uhry a Rakousko, Brno 1891; týž, Upomínky z Uher, Pr. 1909. K. Kadlec, Verbőczyovo Tripartitum a soukromé právo uherské i chorvatské šlechty v něm obsažené, Pr. 1902; týž, Valaši a valašské právo v zemích slovenských a uherských, Pr. 1916; týž, Dějiny veřejného práva ve střední Evropě, Pr. 1921. R. Rauscher, Volební kapitulace a koronovační reversy panovníků ve státech střední Evropy, Bratislava 1925; týž, O regestu Varadinském. K dějinám božích soudů v Uhrách, Brat. 1929. K. Krofta, Stará ústava česká a uherská, Brat. 1931. J. Jireček, Duchovní styky Čechův a Maďarův za 14. a 15. věku a uherští husité, ČCM 1885. F. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou, Pr. 1897. F. Kameníček, Prameny k vpádům Bočkajovců na Moravu 1605—1606, Pr. 1894; týž, Vpády Bočkajovců na Moravu a ratifikace míru vídeňského od zemí koruny české roku 1605—1606, Pr. 1895; týž, Zemské sněmy a sjezdy moravské I—III, Brno 1902—1905. Fr. Hrubý, Z vídeňských papírů Jindřicha Matyáše z Thurna, ČCH 1928; týž Ladislav Velen z Žerotína, Pr. 1930; týž, Moravské korespondence a akta z let 1620—1636, I—II, Brno 1934, 1937. J. Glücklich, Václava Budovce z Budova korespondence z let 1577—1619, Pr. 1908; týž, Nová korespondence Václava Budovce z Budova, Pr. 1912. F. Tadra, Bieträge zur Geschichte des Feldzuges Bethlen Gábors gegen Kaiser Ferdinand II. im Jahre 1623, Archiv für österreichische Geschichte 1877. O. Odložilík, Bratři na Slovensku, ČMM 1931; týž, Karel starší ze Žerotína 1564—1636, Pr. 1936. J. Matoušek, Turecká válka v evropské politice v letech 1592—1593, Pr. 1935. J. Borovička, Čeští poslové do Uher r. 1606, sb. J. B. Nováka, Pr. s. a.; týž, Palacký a Virozil, čas. Bratislava 1928 (II. roč.). A. Srb, Ludwig Kosuth a česká otázka r. 1871, Osvěta 1893. K. Krofta, My a Maďaři v bojích s Turky, Časopis svob. školy politických nauk VI, Pr. 1934; týž, Snahy o společný sněm mezi domu rakouského v r. 1526—1848, Osvěta 1917; týž, Stará a nová střední Evropa, Pr. 1919. K. Kadlec, Les Magyars et la République Tchéco-Slovaque, Prague 1919 (vyšlo též anlicky a maďarsky). R. Urbánek, Čechy a války turecké, sb. Co daly naše země Evropě a lidstvu, Pr. 1940 (II. vyd.). Zd. Tobolka, Politické dějiny československého národa od roku 1848 až do dnešní doby, I—IV, Pr. 1932—1937. J. Kaizl, Vyrovnání s Uhry r. 1867 a 1877, Pr. 1886. Fr. Roubík, Hraniční spory moravsko-uherské v 16.—18. stol., Sborník archivu ministerstva vnitra sv. VI, Pr. 1933 atd.

<sup>5</sup> V. Chaloupecký, Staré Slovensko, Brat. 1923; týž, Radla-Anastasius, druh Vojtěchův, organisátor uherské církve, Pr. 1927. K. Kálal, Češi s Slováci, Pr. 1912; týž, Slovensko předválečné, Pr. 1930 atd.

<sup>6</sup> Srov. jeho článek Problémy a úkoly historické práce na Moravě, ČMM 1947, č. 1—2, v němž vypočítává i studie moravských badatelů k česko-maďarským vztahům.

<sup>7</sup> Z dalších prací profesora Macůrka dotýkajících se maďarských dějin a česko-maďarských vztahů, třeba jmenovat články Prameny k dějinám československým v knihovnách a archívech sedmihradských, Věstník královské české společnosti nauk, tř. I, Pr. 1924, č. 6; Nové příspěvky k dějinám československým z archivů a knihoven sedmihradských, tamtéž 1926, č. 2 a Husitství v rumunských zemích, ČMM 1927. Výsledky maďarské historiografie na poli studia česko-maďarských vztahů a českých dějin přehlédl Macůrek v důkladné studii Bohemika v maďarské historické literatuře v posledním desetiletí, ČMM 1950. V letech 1949—1951 provedl prof. Macůrek průzkum budapeštských archivů ohledně bohemik a s bohatou kořistí, kterou zde našel, seznámil čtenáře v článku Silesiaca v budapeštských archívech, Slezský sborník 1949; Bohemika v budapeštských archívech a jejich význam pro české dějiny, Věstník České akademie věd a umění 1950 a Nový výzkum bohemik v budapeštských archívech, ČMM 1951.

<sup>8</sup> Srov. např. V. Šmilauer, Maďarské vlivy na filologii Kollárovu, sb. Slovenská Miscellanea, Brat. 1931, 180 n.; Lud. Šmelík, Kisfaludyho strofa, tamtéž 168 n. (o jejím uplatnění u F. L. Čelakovského) atd.

<sup>9</sup> Brábek přeložil z maďarštiny do češtiny řadu významných děl. Jmenujme z nich alespoň jeho překlad Eötvösova románu Vesnický notář (Pr. 1886), prvního tvůrce kritického realismu v maďarském románopisečtví a překlad Petőfiho básní, který podílel společně s Karlem Tímou (Pr. 1871). Brábek se podílel také na Vrchlického překladech poesie Petőfiho, Aranyova eposu Budova smrt a Maďáchova dramatu Tragedie člověka. Poměr Františka Brábka k Jaroslavu Vrchlickému pěkně dokumentuje Brábkova pozůstalost v LANM v Praze na Strahově, kde se nachází Brábkovo vzpomínkové líčení „Mé vztahy k Jaroslavu Vrchlickému“. Dopisy Vrchlického Brábkovi uveřejnil Alb. Pražák, Vrchlický v dopisech, Pr. 1955, 442—444. Bohatá literatura existuje zejména o Nerudově vztahu k maďarské literatuře. Uvádím z ní tyto důležitější práce:

studie o Nerudovi od Alb. Pražáka v Literatuře české XIX. stol., III, 2, Pr. 1907, 382; Fr. Žákavec, O Bellmanových „Erinnerungen“ a o Nerudovi, Listy filologické 1918, č. 5, 349–359; P. Bujnák, Neruda a Petőfi, čas. Bratislava 1932, 391–404; S. Vájlok, Petőfi és a cseh irodalom, Magyar Írás 1937, č. 6, 488–494; týž, Petőfi im tschechischen Schriftum, Donaueuropa 1943, 661–670; M. Novotný, Básnický makulář Jana Nerudy, Čtete 1943, č. 1; týž, Nerudovo literární setkání s Petőfím, Rudé právo 31. VII. 1949, č. 8, 62–65; J. Dolanský, Alexander Petőfi, básník maďarského lidu, Pr. 1950; E. Kovács, Neruda és Petőfi, Irodalomtörténet 1950, č. 1, 79–91; M. Laiske, Nerudovy překlady maďarských básníků, Česká literatura 1955, č. 1, 85–87; R. Pražák, Jan Neruda a maďarská literatura, SPFFBU 1958, D 5, 91–101; týž, Češi a Maďari v Nerudovské Praze, sb. Z doby Nerudovy, Pr. 1959, 45–70.

<sup>10</sup> Srov. A. Komlós, József Attila és Jifí Wolker, Irodalomtörténet 1949, 316–317;; R. Pražák, Attila József a Jifí Wolker, Nový život 1955, č. 6.

<sup>11</sup> O Sabinové, Arbesové a Staškově poměru k maďarské literatuře srov. např. K. Krejčí, Epizódok a XIX. század hatvanas éveinek cseh-magyar kapcsolataiból, Filológiai Közöny 1957, č. 1, 33–52 (vyšlo též česky Slavia 1958, č. 1) a R. Pražák, Češi a Maďari v nerudovské Praze. O Bezručových sympatiích k maďarské literatuře psal R. Szalatnai, Petr Bezruč és a magyarok, Nagyvilág 1958, č. 4, 600–603. S jeho článkem seznámil české čtenáře P. Rákos ve Slavii 1959, č. 1, 79–80.

<sup>12</sup> Za Steinerová, Mikoláš Aleš a Maďari, Za socialistické Maďarsko 1955, č. 11.

<sup>13</sup> Svědčí o tom např. článek nepodepsaného autora (patrně J. B. Pecky) „Básník proletáře“ uveřejněný v Budoucnosti 1877, č. 20 z 25. X. a č. 21 ze 14. XI.

<sup>14</sup> Kultem Petőfího v českém dělnickém tisku se zabývali dosud E. Arató, Csehszlovák-magyar munkásmozgalmi kapcsolatok (1867–1890), Magyar történeész kongresszus, Bp. 1954, 262–295) jeho článek vyšel též česky v ČsČH 1954, č. 1, 2, 28–47 a 245–259) a R. Pražák, Jan Neruda a maďarská literatura, SPFFBU 1958, D 5, 91–101.

<sup>15</sup> K počátkom maďarizácie I–II, Brat. 1927, 1931; Slovenský prestolný prosbopis I–II, Lipt. sv. Mikuláš 1942–1943; Slovenské povstanie roku 1848–1849 I–III, Turč. Sv. Martin, Bratislava 1937–1958.

<sup>16</sup> P. Bujnák, Dobrovského miesto v ugrofínskej linguistike, čas. Bratislava 1929, 601–664; týž, Neruda a Petőfi, tamtéž 1932, 391–404 a týž, Ján Arany v literatúre slovenskej, Pr. 1924. Z prací J. Kvačály srov. např. Comenius és Rákócziak, Budapesti Szemle 1889, 119–150, 154–157; A XVII. századbeli chiliasmus története, Protestáns Szemle 1890, 428–450; Johann Amos Comenius. Sein Leben und seine Schriften, Berlin–Leipzig–Wien 1892; Korespondence Jana Amose Komenského I–II, Pr. 1898–1902; Komenský. Jeho osobnost a jeho sústava vedy pedagogickej. Turč. Sv. Martin 1914.

<sup>17</sup> Srov. např. M. Bezák, A középkori magyar okleveles gyakorlat kapcsolatai a cseh és lengyel okleveles gyakorlatl, Pécs 1939; V. Fraknoi, Wenzel király megválasztása 1301-ben, Századok 1914; J. Ernyey, Régi cseh telepítések hazánkban, Föld és ember 1926; týž, Morvaország magyar urai, Turul 1925; F. Gombos, Az 1437-ik évi parasztlázadás története, különös tekintettel a jobbgyi viszonyokra s a huszitizmusnak hazánkban való elterjedésére, Kolozsvár 1898; J. Gerő, A cseh husziták Magyarországon, Besztercebánya 1910; P. Tóth–Szabó, A cseh huszita mozgalom és uralom története Magyarországon, Bp. 1917; Szerémi, Adalékok a fekete seregéről, Századok 1903; Z. Tóth–Szabó, Mátyás király zsoldoserege, Bp. 1925; I. Revész, Méliusz Juhász Péter levélváltása a cseh-morva atyafiakkal, Theologiai Szemle 1938, 1939; K. Demkó, A magyar-cseh konfederatio és a besztercebányai országggyűlés 1620, Századok 1886; A. Veress, Báthory Zsigmond és Bethlen Gábor viszonya az oppeln-ratibori hercegséghez, Kolozsvár 1897; E. Barta, L'université Charles de Prague et la Hongrie, Revue d'histoire comparée 1948; L. Gogolák, Tentatives de compromis austro-tchèque au 19. s., tamtéž 1945; týž, La conception historique tchèque, tamtéž 1943 atd.

<sup>18</sup> J. Waldapfel, Legrégibb bibliafordításunk, Bp. 1927; R. Gálos, Legrégibb bibliafordításunk, Bp. 1928; K. Timár, Forradalmi munka-e legrégibb bibliafordításunk?, Magyar Kultúra 1930; týž, A moldvai husziták és csangók magyar miseje. Százéves történeti hazugság. Kalocsa 1931; týž, Legrégibb bibliafordításunk eredete, Kalocsa 1931; týž, Legrégibb magyar bibliánk naptára és helyesírása, Kalocsa 1931; J. Pinter, Magyar irodalomtörténet. I. kötet. Bp. 1930; T. Kardos, A laikus mozgalom magyar bibliája, Minerva 1931; S. Debreczy, Legrégibb bibliafordításunk eredetének kérdéséhez, Erdélyi Múzeum 1940; J. Főgel, Hasisteini Lobkovic Bohuslav a magyarországi humanisták között, Békéfi Emlékalbum 1912; týž, B. Lobkovic v. Hasistein unter den Humanisten Ungarns, Ungarische Rundschau 1913; týž, Ulászló udvartartása 1490–1510, Bp. 1913. Z. Császár, A Stauromachia, Bp. 1937. Stauromachii vyznamného uherského humanisty Štěpána Taurina, rodáka ze Svitav na Moravě, vydal L. Juhász, Stephanus Taurinus Olomucensis, Stauromachia id est cruciatorum servile bellum, Bp. 1944. I. Berkovité-

sová, Egy Corvin-kódex származása. Mátyás király követe Franciaországban, Magyar Könyvszemle 1945; J. Horváth, Az irodalmi műveltség megoszlása, I. vyd. Bp. 1935, II. vyd. Bp. 1944; T. Kardos, Középkori kultúra, középkori költészet, Bp. 1941; E. Angyal, Cseh humanizmus, német misztika, budai kancellária, Archivum Philologicum 1942; I. Schneller, Comenius és Apáczai, Prot. Szemle 1918; L. Rácz, Comenius Sárospatakon, Bp. 1931; A. Sas, Comenius és a Rákócziak, Magyar Figyelő 1935; Z. Tóth — Szabó, A cseh-tót szellemi közösség kezdetei. Ribay György életműve. Egyetemes Philológiai Közlöny 1937; O. Sárkány, Magyarok Prágában 1773—1849, Apolló 1936; týž, A magyar irodalmi romantika cseh visszhangja, tamtéž 1938; týž, A fiatal Palacky, tamtéž; týž, Magyar kulturális hatások Csehországban 1790—1848, Bp. 1938; S. Vájlak, Petőfi és a cseh irodalom, Magyar Írás 1937; týž, Petőfi im tschechisch.en Schrifttum, Donaueuropa 1943; týž, Božena Němcová Magyarországon (1851—1855), Magyar Minerva 1938; týž, Egy cseh írónő mult századi utazása Magyarországon, Láthatár 1943; R. Szalantai, A cseh-magyar szellemi együttműködéséről, Magyar Figyelő 1934; P. Szvatkó, Csehek és magyarok, Apolló 1936 aj.

<sup>19</sup> J. Melich, A honfoglalás kori Magyarország, Bp. 129, týž, Szvatopluk, Magyar Nyelv 1922; I. Kniezsa, Ungarns Völkerschaften im II. Jhd., Archivum Europae centroorientalis 1938, IV; týž, Die Slavenapostel und die Slowaken, tamtéž 1940, VIII; týž, Zur Geschichte der ungarisch-slowakischen ethnischen Grenze, Ostmitteleuropäische Bibl. N. 30a; týž, A szláv apostolok és a tótok, Bécsi intézet évkönyve 1942; týž, A szlávok őstörténete, sb. A Magyarország és a szlávok, Bp. 1942; týž, Cyrill és Method működésének kérdése a Nyitra-vidéken, Századok 1944; týž, Autour du probleme des traditions de Cyrille et Methode, Études Slaves et Roumaines 1948. Názory Kniezsovy na veľkomoravskou otázku vzbudily nesouhlas slovenských badateľu. Kriticky se k nim vyslovil zejména J. Stanislav, K otázce učinkovania Cyrila a Metoda na Slovensku, Kultura 1943; Slovanská liturgia na Slovensku a sídlo Metodovo a Gorazdovo, Brat. 1941; Znova o učinkovaní Cyrila a Metoda na Slovensku, Jazykovedný storník I—II, 1946—1947. Do diskuse mezi Kniezsov a Stanislavem zasáhli také J. Medový, Arcibiskup sv. Metoda a biskup Wiching, tamtéž a T. Lehr — Splawiński, Działalność Konstantyna i Metodogo a Slowaczyna z powodu prac J. Stanislava, I. Kniezsy, A. V. Isaczenska i J. Medowego, Roczn. Slaw. 1948. Podrobněji psal o této diskuzi J. Macůrek v ČMM 1950, č. 1—2, 54—58.

<sup>20</sup> I. Szentpétery, Regesta regum stirpis Arpadianae criticodiplomatica I (1001—1270), Bp. 1923; II (1270—1301), Bp. 1943. A. Fekete — Nagy, Trecsón vármegye, Magyarország tört. földrajza a Hunyadiak korában IV, Bp. 1941. A Podmanini Podmaniczky család oklevéltára (ed. I. Lukinich) I—VI, Bp. 1937—1944.

<sup>21</sup> Srov. řeč Józsefa Révaie při podepsání československo-maďarské kulturní smlouvy 13. XI. 1951, Szabad Nép 14. XI. 1951.

<sup>22</sup> Magyar-cseh történelmi kapcsolatok, Bp. 1952.

<sup>23</sup> Jedná se tu v případě maďarské šlechty na Moravě zvláště o práce L. Hosáka, Jak se zakupovali Maďaři v kraji hradištském, Časopis vlasteneckého musea v Olomouci 1927 a J. Pílnáček, Staromoravští rodové, Brno 1930 a u studia maďarských studentů na našich univerzitách o práci Az Olmützben tanult magyarok 1590—1664, Történelmi tár 1888 a o studii E. Barty, L'université Charles de Prague et la Hongrie, Revue d'histoire comparée 1948, č. 2.

<sup>24</sup> Srov. E. Kovács l. c. 75—86, kde cituje bez udání Macůrkovy studie tam uvedené prameny (např. list krále Vladislava moldavskému vévodovi Alexandru Dobrému z 6. V. 1431, list varadinského biskupa Jana Kurczolaiho z 1. XII. 1436, věroučné články moldavských husitů sepsané minority atd.).

<sup>25</sup> Viz sb. Magyar történelmi kongresszus 1953 június 6—13, Bp. 1954, 548—539.

<sup>26</sup> Viz L. Elekes, A magyar nép szövetségei és ellenségei a török hódítókkal vívott harcban, sb. Magyar történelmi kongresszus... 15—39; Gy. Székely, A keleteurópai népek harca a feudális német hódítók ellen a XI.—XIV. században, tamtéž 40—47; Gy. Spira, Szlovák bányászok az 1848—1849-i magyar szabadságharcban, tamtéž 296—307; T. Erényi, A Magyarországi Szociáldemokrata Párt nemzetiségi politikája (1890—1917), tamtéž 308—317; E. Arató, Csehszlovák-magyar munkásmozgalmi kapcsolatok (1867—1890), tamtéž 262—295 (vyšlo též česky v ČsČH 1954, č. 1 a 2, 28—47, 245—259). Příspěvky Spiry, Erényiho a Arató vyšly spolu s článkem J. Veselého, Csehszlovákia és a Magyar Tanácsköztársaság ve vzájemném sborníku A csehszlovák és a magyar nép közötti küzdelmeinek hagyományából, Bp. 1954.

<sup>27</sup> Viz Magyar történelmi kongresszus..., 557—568.

<sup>28</sup> Sb. Josef Dobrovský 1753—1953, Pr. 1953, 473—506.

<sup>29</sup> Jsou to práce V. Doležalové-Michalové, Evangelici na moravském Novoměstsku v l. 1781—1790, Brno 1949 a Vliv maďarské reformované církve na moravské souvěrce v prvním tolerančním desetiletí, Brno 1952, B. Kubešové-Pitronové, Dvě studie k česko-uherským stykům z konce 18. stol., Brno 1952 a O. Machatky, Češi a Maďaři na počátku národního obrození

Brno 1953. Materiálově nejobsažnější je z těchto prací studie Kubešové-Pitronové, kdežto studie Doležalové-Michalové jsou pojaty příliš úzce a studie Machatkova zase příliš všeobecně s malou průkazností.

<sup>30</sup> O. Machatka, První československý dělnický spolek v Budapešti v letech 1868—1890, ČMM 1953 a České země a povstání Františka II. Rakóczyho v Uhrách, ČMM 1955.

<sup>31</sup> Valaško a povstání Františka II. Rakóczyho v letech 1703—1709, Valaško 1956.

<sup>32</sup> Turecké války, uherská povstání a veřejné mínění předbélhorských Čech, HČ 1959, č. 1.

<sup>33</sup> Vztahy mezi slovenskými a českými robotníky v Budapešti v druhé polovici 19. století, sb. O vzájemných vztazích Čechů a Slovákův, Brat. 1956, 230—238.

<sup>34</sup> M. Viator, Slovenská sovietská republika 1919, Brat. 1955; D. Csizmadia, Maďarský pracující lid v ČSR v boji proti nastupujícímu fašismu v letech 1934—1935, HČ 1958, č. 3; O. Krajňák, O boji maďarských pracujících v ČSR proti nastupujícímu fašismu, tamtéž 1959, č. 1.; F. Boros, K vzhledu maďarské komunistické emigrace a československé marxistické Iavice, tamtéž 1959, č. 4.; J. Krammer, Maďarská iredenta na Slovensku v období od pádu Maďarské sovietské republiky do konce roku 1921, tamtéž 1955, č. 4 a týž, Ireidenta a separatizmus v slovenské politice 1919—1938, Brat. 1957.

<sup>35</sup> B. Kubešová-Pitronová, Brněnská internace účastníků prvního republikánského hnutí v Uhrách, Slovenské historické studie I, Pr. 1955; R. Pražák, Palacký a Maďaři před rokem 1848, ČMM 1958, č. 1—2 (o příspěvku Pražákové srov. z maďarské strany R. Szalatnai, Palacký és a magyarok, Filológiai Közöny 1959, č. 1—2 a L. Sziklay, A magyar-cseh irodalmi kapcsolatok kérdése a legújabb cseh folyóiratokban, Világirodalmi Figyelő 1959, č. 2); J. Vytiska, K ohlasu uherského ochranářského hnutí na Moravě a ve Slezsku v polovině čtyřicátých let 19. století, ČMM 1958, č. 1—2.

<sup>36</sup> B. Šindelář, Ohlas maďarské revoluce 1848—1849 na Moravě a ve Slezsku, Rozpravy ČSAV, roč. 67, seš. 3 (řada SV), Pr. 1957; V. Čejchan, Ruský ozbrojený zásah v Sedmíhradsku ve světle soudobého českého tisku, Kapitoly z dějin vzájemných vztahů národů ČSR a SSSR, Pr. 1958.

<sup>37</sup> J. Válka, K současnému stavu otázky „druhého nevolnictví“ ve středoevropských zemích, ČMM 1954; J. Kolečka, Hnutí dělnických rad ve střední Evropě v letech 1917—1920, Sborník Matice moravské 1959.

<sup>38</sup> M. Novotný, Nerudovo literární setkání s Petőfim, Rudé právo 31. VII. 1949, F. R. Tichý, Petőfi a my, Nový život 1949, č. 8; J. Dolanský, Alexander Petőfi, básník maďarského lidu, Pr. 1950.

<sup>39</sup> F. Strojček, Maďarský Sózát a česká Vlastenecká, Slovesná věda 1948—1949 č. 1; M. Lajsko, Nerudovy překlady maďarských básníků, Česká literatura 1955, č. 1; K. Paul, P. J. Šafařík a Maďaři, Slavia 1955, č. 1.

<sup>40</sup> P. Rákos, Adalék az Ember tragiédiája csehországi viszhangjához, Irodalomtörténet 1956, č. 3; Z. Adamová, Magyar drámák a cseh színpadon a mult század második felében (česky Slavia 1959, č. 4); táž, Petőfi et la littérature tchèque, Acta Litteraria Ac. Sci. Hung. 1957; táž, Emlékezés Božena Němcovára, Filológiai Közöny 1958, č. 2; táž, A Sózát cseh fordításai, Világirodalmi Figyelő 1960, č. 4.

<sup>41</sup> J. Thon, Cesta Vítězslava Hálka do Krakova a Pešti r. 1862, Slavia 1958, č. 1; K. Krejčí, Epizódok a XIX. sz. hatvanas éveinek cseh-magyar kapcsolataiból, Filológiai Közöny 1957, č. 1 (česky Slavia 1958, č. 1); Z. Adamová, Szende Riedl, ústřední postava česko-maďarských literárních vztahů v padesátých letech minulého století, Slavia 1958, č. 2; R. Pražák, Jan Neruda a maďarská literatura SPFFBU 1958; D 5; týž, Češi a Maďaři v nerudovské Praze (K česko-maďarským literárním vztahům na sklonku padesátých let) sb. Z doby Nerudovy, Pr. 1959.

<sup>42</sup> A magyar irodalom jelentősége a szláv irodalmakra nézve, Filológiai Közöny 1956, č. 1—2 (česky Slavia 1957, č. 4).

<sup>43</sup> Srov. např. R. Pražák, Attila József a Jiří Wolker, Nový život 1955, č. 6 a P. Rákos, Dva dopisy Petra Bezruče profesorů R. Szalatnaimu, Slavia 1959 č. 1.

<sup>44</sup> Gy. Székely, A huszitizmus viszhangja a Magyarországi népeiben, Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-történeti Tudományok Osztályának Közleményei 1954; týž, A huszitizmus és a magyar nép I—II, Századok 1956, č. 3, 4—6; T. Kardos, A huszita mozgalom és Hunyadi Mátyás szerepe a magyar nemzeti egyház kialakításában, tamtéž 1950, č. 1—4; týž, A huszita biblia keletkezése, Bp. 1953; týž, Huszita-típusú kantilénáink, Irodalomtörténeti Közlemények 1953.

<sup>45</sup> E. Arató, Magyar, cseh és szlovák munkások együttműködése a Nagy Októbert követő forradalmi fellendülés időszakában (1917—1920), Századok 1959, č. 1; Gy. Ránki, Adatok a magyar külpolitikához a Csehszlovákia elleni agresszió idején (1937—1939), tamtéž 1959, č. 1

a č. 2—4; L. Zsigmond, Ungarn und das Münchner Abkommen, *Acta historica* 1959, č. 3—4.

<sup>46</sup> E. Arató, Sociálne motívy slovenského národného hnutia v r. 1845—1848, *Martin* 1952; týž, A cseh és a magyar nép összefogásának hagyományai 1849-ben, *Századok* 1952, č. 3—4; týž, A magyar nemesség és az osztrák udvar nemzetiségi politikája a szabadságharc előtt, tamtéž 1955, č. 2; týž, A nemzetiségi kérdés története Magyarországon I-II, Bp. 1960; týž, O významu idej slovanskej vzájomnosti v národnom hnutí uhorských Slovanov, sb. *Ľudovít Štúr*, Brat. 1956. Tamtéž i E. Kovács, Maďarské a slovenské národné hnutie v prvej polovici minulého storočia; sb. *Forradalom és szabadságharc 1848—1849*, Bp. 1948 (zde studie P. Hanáka o národnostní otázce v maďarské revoluci, jež vyšla v přepracovaném vydání také rusky ve *Studia historica* 1952, sv. 5); Z. Tóth-Inokai, A soknemzetiségű állam néhány kérdéséről az 1848 előtti Magyarországon, *MTATTOK* 1956.

<sup>47</sup> Středověké české listiny. Középkori cseh oklevelek. Vydal I. Kniezsa ve spolupráci s B. Bottló, E. Fügedim a P. Királyem ve sbírce *Magyarországi szláv nyelvemlékek I*, Bp. 1952; E. Mályusz, *Zsigmondkori oklevéltár I (1387—1399)*, Bp. 1951, II/1 (1400—1406) Bp. 1956; II/2 (1407—1410), Bp. 1958; G. Kemény, *Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában I (1867—1892)*, Bp. 1952, II (1892—1900), Bp. 1956.

<sup>48</sup> K. Benda, A magyar jakobinusok iratai I—III, Bp. 1957, 1952.

<sup>49</sup> E. Kovács, Progressivnyje tradicii vengersko-slavjanskich literaturnych vzajimootnošenij, *Études Slaves et Roumaines* 1949, č. 1.

<sup>50</sup> E. Kovács, József Attila és Jifí Wolker, *Irodalomtörténet* 1949, 140—147; A. Komlós, József Attila és Jifí Wolker, tamtéž 316—317; E. Kovács, Neruda és Petőfi, *Irodalomtörténet* 1950, č. 1; I. Bán, Comenius és a magyar irodalom, *Irodalomtörténet* 1950, č. 4; G. Kemény, Riedl Szende prágai korszaka és harca a tudományos kritikáért, tamtéž 1950, č. 2; E. Iglói, Az Igor-ének első magyar nyelvű kiadása, *Filológiai Közöny* 1958, č. 2.

<sup>51</sup> E. Angyal, Dobrovský und Ungarn, *Zeitschrift für slavische Philologie* 1954, č. 1; týž, *Jirásek Magyarországon, Acta Universitatis Debreceniensis* 1957—1958; týž, Kollár János az ember és az író, tamtéž 1956 a týž, Karl Georg Romy (1780—1847) ein Vorkämpfer der deutsch-slawisch-ungarischen Wechelseitigkeit, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena, Jahrgang 8, 1958—1959, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe, Heft 1*. K. Romyho referentské činnosti srov. A. Hoffman, *Die prager Zeitschrift „Ost und West“*, Berlin 1957.

<sup>52</sup> Z Angyalových recenzí uvedme alespoň jeho obsahlou kritiku sborníku Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, *Studia Slavica* 1959, č. 1—2, 205—215; ze Sziklayových jeho přehled nových českých prací o česko-maďarských literárních styčích A magyar-cseh irodalmi kapcsolatok kérdése a legújabb cseh folyóiratokban, *Világirodalmi Figyelő* 1959, č. 2, 214—221 a recenzi sborníku Z doby Nerudovy Jan Neruda és kora, tamtéž 1959, č. 3—4, 415—416.

<sup>53</sup> U nás poukázal na tyto věci důkladně F. Wollman, *Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů*, Pr. 1958.

<sup>54</sup> A magyarországi humanizmus kora, Bp. 1955.

<sup>55</sup> Srov. k tomu J. Macůrek, K otázce české listiny a české kanceláře na dvoře uherském v 2. pol. 15. stol. (v letech 1486—1490), *HČ* 1958, č. 4.

<sup>56</sup> U nás už s tradičním podceněním našeho latinského humanismu se setkáme i ve čtvrté části *Dějin české literatury I*, Pr. 1959, 293 n.

<sup>56a</sup> L. Dobossy, Komenskývel a „Világ útvesztője“ ben, *Filológiai Közöny*, 1960, č. 3—4; týž, Čapek, Bp. 1961; týž, Čapek és a magyarok, *Világirodalmi Figyelő* 1961, č. 1.

<sup>57</sup> Z jejich prací srov. např. R. Szalatnai, *Nálunk magyaroknál és cseheknél, Népnaptár*, Brat. 1957; týž, Petr Bezruč és a magyarok, *Nagyvilág* 1958, č. 4; týž, Moricz Zsigmond előszava a „Íegy jó mindhalálíg“ cseh kiadásához, tamtéž; týž, Mit ismerünk és mit kellene megismernünk a cseh és szlovák irodalomból?, *Könyvtáros* 1958, č. 7; E. Kovács, Wolker és a cseh proletár-költészet, *Csillag* 1955, č. 7; L. Dobossy, Petr Bezruč kilencven éves, *Irodalmi Figyelő* 1957, č. 2—3; týž, Zdeněk Nejedlý és a cseh irodalomtörténeti kutatás, *Filológiai Közöny* 1958, č. 2; týž, A cseh irodalomtörténet korszakolása, *A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei* 1958, č. 12.

<sup>58</sup> B. Ila, Die valachische Bevölkerung der Herrschaften Murány, Csetnek und Krasznohorka, *Studia Slavica* 1957, č. 1—4. Z prací L. Sziklaye možno jmenovat kromě obsáhlejší monografie A századvég ellenzéki irodalmának történetéből. Gáspár Imre. Bp. 1955 zejména studie A szlavisztikai kutatás irodalomtörténetirásunkban és a Felsőoktatás, Felsőoktatási Szemle 1957, č. 1—2; a magyar szlavisztika gyermekkorából, A Szegedi Pedagógiai Főiskola Évkönyve 1958 a Príspevok k metode skúmania slovensko-maďarských literárnych vzťahov v 19. storočí, Slovenská literatúra 1958, č. 2; z tvorby E. Úrhegyiové drobný článok Zur Frage der slowakischen historischen Volkslieder, *Studia Slavica* 1959, č. 1—2. K témuž tematú se váže i Sziklayova

stať A szlovák historiás énekek problémájához, *Filológiai Közöny* 1956, č. 1—2. Oba tyto články vznikly na okraji Brtánovy edice slovenských historických písní. (Historické piesne. Texty a komentáre pripravil Rudo Brtán. Úvod napísal Andrej Melicherčík. Bratislava 1953.) Z prací jazykovědců je to zvláště velké celoživotní dílo I. Kniezsy, *A magyar nyelv szláv jövevényszavai*, Bp. 1955; monografie P. Királye, *A keletiszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei*, Bp. 1953 a jeho studie *Zur Frage der ältesten slowakischen Sprachdenkmäler*, *Studia Slavica* 1958, č. 1—2 a *Latsny Adamus: Dictionarium seac. XVIII.*, tamtéž 1957, č. 1—4 a práce E. Fügediho, *K otázce užívania slovenského jazyka na panstvách v 17. storočí*, tamtéž 1955, č. 1—2 a *Kirchliche Topographie und Siedlungsverhältnisse im Mittelalter in der Slowakei*, tamtéž 1959, č. 3—4.

<sup>59</sup> Srov. P. Király, *A prágai negynyelvű sóhajlás*, *Filológiai Közöny* 1958, č. 3; též, *Ostřihomský zlomek staročeské Alexandreidy*, *Studia Slavica* 1956, č. 2. (K tomu se váže i článek Leopolda Zatočila, *Ostřihomský zlomek staročeské Alexandreidy a jeho poměr ke Qualtherovi a Ulrichovi z Eschenbachu*, sb. *Rodné zemi*, Brno 1958.) Gy. Décsy napsal řadu drobných článků, z nichž třeba připomenout *Čestina ve středověkých Uhrách*, *Studia Slavica* 1955, č. 1—2 a *A čakán — čekán szó a csehben*, *Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik születésnapjára*, Bp. 1956. *Maďarskými prvky v češtině se zabýval i B. Sulán*, *A cseh szókincs magyar elemeiből*, *Magyar Nyelv* 1956, 310 n. a 1957, 160 n.

<sup>60</sup> L. Sziklay upozornil v článku *Tallózás a csehszlovákiai levéltárakban*, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1957, č. 4 na některé české dokumenty k česko-maďarským stykům 19. stol. a napsal i studii o české lyrice mezi dvěma válkami *Modernizmus és haladás a cseh lírában a két háború között*, *Világirodalmi Figyelő* 1961, č. 1. a E. Úrhegyiová podrobně popsala v článku zaměření jazykového i literárního *Budapešťský rukopis „Knih o zarmutcenijeh Czyrkwe Swaté“*, *Studia Slavica* 1955, č. 1—2.

<sup>60a</sup> *A szlovák irodalom története*, Bp. 1962.

<sup>61</sup> Těze jejich referátu byly otištěny ve *Zprávách Československé historické společnosti* 1959, č. 3.

<sup>62</sup> *Az eredeti tókefelhalmozás Magyarországon*, Bp. 1952.

<sup>63</sup> *Maďari a my. Z dějin maďarsko-československých vztahů*. Pr. 1959.